

۲۴۷۸۰

۱۳۷۸ / ۱۲ / ۲۰

دانشگاه شهید بهشتی دانشکده حقوق

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد حقوق بین الملل

موضوع:

حمایت از افراد غیر نظامی در مخاصمات مسلحانه
بین المللی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر سید علی هنجنی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر ابراهیم بیگ زاده

نگارش:

علی جان حاجی آقازاده

سال تحصیلی

۱۳۷۷-۷۸

۲۴ ۷۸

مردمپنشنی علوی تلفن تماس ۶۲۶۵۰۲۵ - ۶۲۰۷۵۱۳

تشکر و سپاس:

ضمن تقدیر و سپاس فراوان از زحمات استاد محترم جناب آقای دکتر سید علی هنجی بعنوان استاد راهنما، از زحمات و توجه صمیمانه استاد محترم جناب آقای دکتر ابراهیم بیگ زاده به عنوان استاد مشاور که در تهیه این پایان نامه یاری ام داده‌اند سپاسگزاری می‌نمایم.

تقدیم به

پدر بزرگوارم و مادر عزیزم که همواره برای من زحمات بسی درینگی را متحمل
گردیدند.

تقدیم به

تقدیم به کلیه فیرنظامیان ایرانی که در طول جنگی تهمینی ۸ ساله عراق علیه ایران
صدمه دیدند.

علائم اختصاری

به علت کثرت استفاده از نشريات صليب سرخ بين المللی در این پایان نامه فقط در هنگام استفاده از این نشريات از علامت اختصاری استفاده شده است. که در زیر عنوان می شود:

I.R.R.C

international Review of The Red Cross.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۶	قسمت اول - کلیات
۷	فصل اول - حقوق بین الملل بشر دوستانه و خصوصیات آن
۷	بخش اول - تعریف حقوق بین الملل بشر دوستانه
۹	بخش دوم - وجوه اختراق و اشتراک حقوق بشر و حقوق بشر دوستانه بین المللی
۱۲	بخش سوم - حالت جنگی
۱۳	بند (الف) اعمال جنگی
۱۵	بند (ب) اعلان جنگ
۱۶	بخش چهارم - تساوی بین طرفین درگیر نظامی در اجرای مقررات حقوق بین الملل بشر دوستانه
۱۷	بخش پنجم - ضرورت نظامی و حقوق بین الملل بشر دوستانه
۱۸	بخش ششم - ختم اجرای مقررات حقوق بین الملل بشر دوستانه
۲۱	فصل دوم - سیر تاریخی حمایت از افراد غیر نظامی
۲۱	بخش اول - دوران باستان
۲۳	بخش دوم - قرون وسطی
۲۴	بخش سوم - حمایت از افراد غیر نظامی در اسلام
۲۵	بخش چهارم - عصر جدید
۲۶	بند (الف) کدلیبر
۲۷	بند (ب) اعلامیه سن پترزبورگ
۲۸	بند (ج) اعلامیه بروکسل

۲۹	بند (د) کنوانسیونهای ۱۹۰۷ لاهه
۳۲	فصل سوم: تفکیک افراد نظامی و غیر نظامی
۳۳	بخش اول: تفکیک کشتی جنگی از کشتیهای تجارتمی
۳۴	بند (الف) کشتی جنگی
۳۶	بند (ب) کشتی خصوصی
۳۸	بخش دوم - هواپیمای نظامی و غیر نظامی
۳۸	بند (الف) هواپیمای نظامی
۳۹	بند (ب) هواپیمای غیر نظامی
۴۰	بخش سوم - تفکیک افراد نظامی از غیر نظامی در جنگ زمینی
۴۱	بند (الف) نیروهای نظامی منظم
۴۲	بند (ب) مبارزان غیر منظم
۴۸	بند (د) اعضای همراه نیروهای نظامی
۴۸	بخش چهارم - تعریف افراد غیر نظامی
۵۱	قسمت دوم - حمایت از افراد غیر نظامی در عهدنامه چهارم ژنو (۱۹۴۹)
۷۵	فصل اول - حمایت عام از افراد غیر نظامی در مقابل برخی آثار جنگ
۵۷	بخش اول - احترام و حمایت از افراد غیر نظامی مریض، زخمی و مصدوم دریائی
۵۸	بخش دوم - ایجاد مناطق امن
۵۸	بخش سوم - منطقه بی طرف
۵۹	بخش چهارم - حمایت از کودکان
۶۰	بخش پنجم - مبادله اخبار خانوادگی

- فصل دوم - مقررات مشترک قابل اعمال در هنگام اشغال و قبل از آن ۶۲
- بخش اول - دسترسی افراد حمایت شده به دولت حامی و کمیته صلیب سرخ بین المللی و ملی ۶۲
- بخش دوم - ممنوعیت گروگانگیری ۶۳
- بخش سوم - ممنوعیت متک حرمت زنان ۶۴
- بخش چهارم - ممنوعیت هر نوع اجبار در بدست آوردن اطلاعات ۶۵
- بخش پنجم - ممنوعیت تروریسم ۶۶
-
- فصل سوم - خارجیان در سرزمین یک طرف مورد منازعه ۶۸
- بخش اول - خدمت نظامی خارجیان ۶۹
- بند (الف) خدمت نظامی خارجیان به طور ارادی ۶۹
- بند (ب) خدمت اجباری نظامی خارجیان ۷۰
-
- بخش دوم - حق ترک خارجیان ۷۲
- بخش سوم - حقوق خاص خارجیان در هنگام جنگ ۷۴
- بخش چهارم - وضعیت کار خارجیان در هنگام جنگ ۷۵
- بخش پنجم - اقامت خارجیان در مکان اجباری (بازداشت) ۷۶
- بخش ششم - انتقال خارجیان به کشورهای دیگر ۷۸
-
- فصل چهارم - حمایت از افراد غیرنظامی در هنگام اشغال ۸۰
- بخش اول - خصوصیات حالت اشغالی ۸۱
- بند (الف) تعلیق حاکمیت دولت اشغال شده ۸۱
- بند (ب) کنترل واقعی یا تصرف مؤثر دولت اشغالگر ۸۳
-
- بخش دوم - وضعیت حقوقی جمعیت غیرنظامی ۸۴

- بند (الف) ممنوعیت اخراج افراد غیرنظامی ۸۵
- بند (ب) کار اجباری افراد غیرنظامی در سرزمینهای اشغالی ۸۶
- بخش سوم - صلاحیت تفنینی دولت اشغالگر در سرزمینهای اشغالی ۸۸
- بند (الف) ابقاء قوانین محلی در سرزمین اشغالی ۸۸
- بند (ب) علل وضع قانون توسط دولت اشغالگر ۹۰
- بند (ج) - محدوده اختیارات دولت اشغالگر در وضع قانون جزائی ۹۱
- بخش چهارم - صلاحیت قضائی دولت اشغالگر در سرزمینهای اشغالی ۹۲
- بند (الف) فعالیت دادگاههای محلی ۹۲
- بند (ب) ایجاد دادگاه نظامی بوسیله دولت اشغالگر ۹۴
- بند (د) عطف بماسبق نکردن قوانین توسط دادگاه نظامی ۹۶
- بند (و) حقوق متهمین در دادگاه نظامی دولت اشغالگر ۹۷
- بند (م) حقوق خاص افراد محکوم به مرگ در دادگاه نظامی دولت اشغالگر ۱۰۰
- بخش پنجم - تأمین احتیاجات ضروری ساکنین سرزمین اشغالی ۱۰۱
- بند (الف) تأمین غذا ۱۰۱
- بند (ب) تجهیز بیمارستانها ۱۰۲
- بند (ج) کمکهای بشردوستانه ۱۰۳
- بخش ششم - حمایت از کودکان در سرزمینهای اشغالی ۱۰۶
- بخش هفتم - وضعیت بازداشت شدگان در سرزمینهای اشغالی ۱۰۷
- بند (الف) تعهدات دولت بازداشت کننده در قبال نگهداری بازداشت شدگان ۱۰۹
- بند (ب) حقوق بازداشت شدگان در بازداشت ۱۱۴

- بند (ج) - روابط بازداشت شدگان با خارج از بازداشتگاه ۱۱۹
- بند (د) مجازات انتظامی افراد بازداشتی ۱۲۱
- بند (س): انتقال بازداشت شدگان ۱۲۴
- بند (ش) فوت بازداشت شدگان ۱۲۵
- بند (و) پایان بازداشت ۱۲۷
- بند (م) هزینه بازگشت بازداشت شدگان ۱۲۷
- قسمت سوم - توسعه و تکمیل حمایت از افراد غیر نظامی در پروتکل اول ۱۹۷۷... ۱۲۸**
- فصل اول - توسعه و تکامل حمایت از مجروحان، بیماران و مصدومین دریایی غیر نظامی ... ۱۳۵**
- بخش اول - حمایت از افراد بیمار، مجروح و مصدوم دریائی ۱۳۵**
- بند (الف) احترام به افراد بیمار، مجروح و مصدوم دریائی ۱۳۵
- بند (ب) تعهد به مراقبت پزشکی افراد مریض، زخمی و مصدوم دریائی ۱۳۶
- بند (ج) حمایت از افراد مریض، مجروح و مصدوم دریائی در هنگام درمان پزشکی ۱۳۷
- بخش دوم - وضعیت کارکنان بهداری و مذهبی ۱۳۹**
- بند (الف) تعریف کارکنان بهداری و مذهبی ۱۴۰
- بند (ب) حمایت از کارکنان بهداری غیر نظامی ۱۴۰
- بخش سوم - واحدهای بهداری ۱۴۲**
- بند (الف) تعریف واحدهای بهداری ۱۴۲
- بند (ب) حمایت از واحدهای بهداری ۱۴۳
- بند (ج) توقف حمایت از واحدهای بهداری ۱۴۵
- بند (ج) - مصادره واحدهای بهداری ۱۴۶
- بند (د) - شناسایی واحدها و کارکنان بهداری ۱۴۷

- بخش چهارم - وسایل حمل و نقل بهداری ۱۴۸
- بند (الف) تسری مقررات حمایتی در ارتباط با کشتیهای بیمارستانی و ۱۴۹
 هواپیمائی نجات ساحلی نظامیان به غیرنظامیان
- بند (ب) - حمایت از هواپیمای بهداری ۱۵۱
- فصل دوم - حمایتهای جدید از جمعیت غیر نظامی ۱۶۰
- بخش اول - اصل اساسی در حمایت از جمعیت غیر نظامی ۱۶۰
- بخش دوم - عدم حمله به جمعیت غیر نظامی ۱۶۲
- بند (الف) - اقدامات احتیاطی در هنگام حمله ۱۶۳
- بخش سوم - حمایت از جمعیت غیر نظامی با ممنوعیت حمله به برخی اموال خاص ۱۶۷
- بند (الف) - حمایت از اموال ضروری برای زیست جمعیت غیر نظامی ۱۶۷
- بند (ب) حمایت از استحکامات و تأسیسات بسیار خطرناک ۱۶۹
- بند (ج) حمایت از محیط زیست طبیعی ۱۷۴
- بخش چهارم - حمایت از برخی طبقات خاص غیر نظامی ۱۷۸
- بند (الف) - وضعیت افراد بی تابعیت و پناهنده ۱۷۹
- بند (ب) حمایت از زنان ۱۸۱
- بند (ج) حمایت از کودکان ۱۸۲
- بند (د) - حمایت از خبرنگاران ۱۸۵
- بخش پنجم: دفاع غیر نظامی برای حمایت از جمعیت غیر نظامی ۱۸۶
- بند (الف) - تعریف و وظایف دفاع غیر نظامی ۱۸۷

- بند (ب) - حمایت از سازمان دفاع غیرنظامی ۱۸۸
- بند (ج) - فعالیت دفاع غیرنظامی در سرزمینهای اشغالی ۱۸۹
- بند (د) - شرکت نیروهای نظامی در سازمان دفاع غیرنظامی ۱۹۰
- فصل سوم - تکمیل حمایت از افراد مفقود و توسعه حمایت از فوت شدگان غیرنظامی . ۱۹۲**
- بخش اول - تعهدات طرفهای مخاصمه نسبت به افراد مفقود . ۱۹۲**
- بند (الف) تعهد به جستجو ۱۹۳
- بند (ب) اقدامات تسهیلاتی در جستجو ۱۹۴
- بخش دوم - تعهدات طرفهای مخاصمه نسبت به افراد فوت شده . ۱۹۶**
- بند (الف) احترام به آثار و قبرستانهای افراد فوت شده ۱۹۶
- بند (ب) لزوم ایجاد توافق نامه بین طرفهای مخاصمه در قبال قبور ۱۹۸
- بند (ج) رفتار با قبور در غیبت توافق نامه ها ۲۰۰
- بند (د) از خاک درآوردن اجساد فوت شدگان ۲۰۱
- فصل چهارم - محدودیت در استفاده از وسایل و روشهای جنگی . ۲۰۳**
- بخش اول - محدودیتها در شیوه های جنگی ۲۰۴**
- بند (الف): حملات نظامی فقط علیه اهداف نظامی ۲۰۴
- بخش دوم - محدودیت در استفاده از برخی وسایل جنگی . ۲۰۷**
- بند (الف) سلاح شیمیایی ۲۰۸
- بند (ب) سلاح میکروبی ۲۱۱
- بند (ج) سلاح اتمی ۲۱۲

قسمت چهارم - نظارت بر اجراء و ضمانت اجرای کنوانسیون چهارم ژنو و پروتکل	
اول الحاقی ۱۹۷۷	۲۱۵
فصل اول - نظارت بر اجرای مقررات کنوانسیون چهارم ژنو و پروتکل اول ۱۹۷۷	۲۱۷
بخش اول - تعهد فرماندهان نظامی	۲۱۷
بخش دوم - دولت حامی	۲۱۸
بخش سوم - کمیسیون حقیقت یاب	۲۲۰
بند (الف) ایجاد کمیسیون حقیقت یاب	۲۲۰
بند (ب) صلاحیت کمیسیون حقیقت یاب	۲۲۱
فصل دوم - ضمانت اجراها	۲۲۴
بخش اول - ضمانت اجرای کیفری	۲۲۴
بند (الف) - مجازات کیفری در کنوانسیونهای چهارگانه ژنو	۲۲۵
بند (ب) - تشکیل دادگاه کیفری بین المللی	۲۲۶
بخش دوم - ضمانت اجرای مدنی بین المللی	۲۲۷
بند (الف) تعهد به جبران خسارت	۲۲۸
بند (ب) ایجاد مسئولیت بین المللی دولت	۲۲۸
نتیجه گیری	۲۳۰
منابع و مأخذ	۲۳۴

مقدمه:

«عشق به صلح عشق به خداوند است»

رومن رولان

تفکیک بین نظامیان و غیرنظامیان در هنگام جنگ قرن‌ها طول کشید تا در حقوق بین الملل بوجود آید. با عدم استقرار اصل تفکیک در حقوق بین الملل حمله نمودن به افراد غیرنظامی در هنگام جنگ توسط طرفین مخاصمه منعی نداشت و در صورت اشغال سرزمین دشمن توسط یک طرف مخاصمه، اگر افراد غیر نظامی زنده می‌ماندند تابع رفتار خود سرانه دولت پیروز قرار می‌گرفتند که آن دولت می‌توانست آنها را تابع کار اجباری نماید یا اموال افراد غیرنظامی را به غارت ببرد و حقوق اساسی آنها را نادیده بگیرد. حتی گروسیوس حقوقدان مشهور هلندی در قرن ۱۷ میلادی، چنین وضعیتی را برای غیر نظامیان در زمان جنگ‌های سی ساله در اروپا مورد تأیید قرار داد.^(۱)

اما در قرن ۱۸ میلادی نظریه‌ای جدید در حقوق جنگ توسط ژان ژاک روسو مطرح گردید که جنگ را رابطه دولت با دولت می‌دانست که افراد بطور تصادفی در صف دشمن قرار می‌گیرند. مطابق نظریه فوق دیگر جنگ رابطه انسان با انسان نیست که بتوان به تمام افراد اتباع دشمن حمله نمود و نظریه مذکور به عنوان مبنای اصل تفکیک نظامیان و غیرنظامیان در حقوق بین الملل می‌باشد. در این هنگام بشر با اختراع تسلیحات جنگی جدید و با استفاده از سلاح گرم می‌توانست عده‌ای زیادتری از افراد غیر نظامی را از بین ببرد. با طرح تئوری ژان ژاک روسو در در سطح اروپا و جهان، اصل تمایز میان نظامیان و غیر نظامیان بصورت حقوق عرفی بطور حتم در اواسط قرن ۱۹ میلادی مورد پذیرش دولتها قرار گرفت. بطور مثال، اعلامیه ۱۸۷۴ بروکسل با پذیرش تئوری ژان ژاک روسو تنظیم یافت. در حقوق بین الملل برای حمایت از افراد غیرنظامی ابتداء اصل تمایز مطرح و

---

1. Jean pictet; Development and principles of international Hamanitarian law, 1985. p. 51.